

Slovenski Pravnik.

Leto XXVI.

V Ljubljani, 15. aprila 1910.

Štev. 4.

Iz delovanja mladinskega sodnika.

Poroča **Fr. Milčinski**, c. kr. deželnosodni svetnik.

Nič učene razprave, le pregledno sliko o delovanju mladinskega sodnika nameravam podati.

Mladinsko sodstvo se je pričelo v naši državi z lanskim letom in sicer brez sleharne izpremembe kazenskega zakona ali postopanja zgolj s preprosto odredbo, da se kazensko postopanje zoper mladostne osebe pod 18. leti izloči iz dosedanje razdelitve opravil in da je odslej prestopke mladostnikov soditi varstvenemu sodniku, pregreške in hudodelstva pa posebnemu stalnemu mladinskemu senatu. Vsa novotarija tiči torej le v izpremembi osebe sodnika: to je videti malo! Toda z osebo naj se je izpremenil duh postopanja zoper mladino, to pa je veliko.

Pri sodnem dvoru, kjer je preiskava v drugih rokah nego glavna razprava in sodba, dočim je varstvena oblast sploh drugod, tam se posledki te izpremembe ne kažejo tako očitno in pregledno nego pri okrajnem sodišču, kjer so vsi ti posli združeni v eni roki, v roki osebe, ki daje šele pravo signaturo vsemu postopanju, v roki varstvenega sodnika.

In o tem delovanju mladinskega sodnika na okrajnem sodišču hočem pripovedovati.

V obče je razširjeno mnenje, da tiči posebnost mladinskega sodnika v tem, da ves pod 18 let stari drobiž, ki mu prihaja v roke, kar odkraja oprošča ali ga vsaj, če ga že obsodi, obsodi z rokavicami. To bi bilo sicer zelo komodno stališče, — stvarno in pravilno pa ne bi bilo.

Razloček med rednim kazenskim in med mladinskim sodnikom je bolj bistven, sega dalj in sega globlje. Naj povem primer. — Vzemimo moža, ki tepe svojega sinčka. Vprašamo ga, zakaj? in mož nam odgovori: »Tako sem jezen, ta paglavec — to in to je naredil!« In ko paglavca pošteno naklesti, vzame klobuk in gre v kavarno tarokirat. — Vzemimo pa drugega

moža, tudi ta daje šibo fantiču, na vprašanje po vzroku pa pové: »Tako sem žalosten, to in to je naredil, kaznovati ga moram, da bo vedel za drugič.« In ko mu jih je pametno mero naštel, ne vzame klobuka in ne gre tarokirat, ampak séde k fantičku in potrpežljivo se uči ž njim. — Tisti, ki iz jeze kaznuje in gre potem tarokirat, je redni sodnik, oni, ki kaznuje zaradi poboljšanja in se potem naprej ukvarja z mladim grešnikom, je mladinski sodnik.

Kazenski sodnik sodi v obče le kaznjivo dejanje; v kazensko razpravno dvorano pride obdolženec, komaj se vé o njem, kako se piše in koliko je star; da je le dognano, kaj je storil, pa se ga obsodi. — Mladinski sodnik pa ne sodi dejanja, ampak sodi človeka, ki je zagrešil dejanje. Dve dejanji sta si lahko slični kakor jajce jajcu, a kak razloček je morda med storilcema in kako različna mera njune krivde! Morebiti je bila krivda enega že poprej na svetu nego on sam! Mladinski sodnik, predno sodi, hoče dodobra spoznati svojega pacienta. Zgolj okolnost, da obdolženec še ni bil kaznovan in da se o njegovem glasu ne vé »nič posebnega«, kakor poročajo županstva, mu ne more zadoštovati, da določi pravo zdravilo, pravo kazen in pravo mero kazni, tisto in toliko, da obeta poboljševalen učinek.

In dočim se rednemu sodniku posel konča s sodbo oziroma z nastopom kazni, se mladinskemu sodniku često pravzaprav šele pričinja; saj je kazenska stvar le epizoda v življenju mladostnika in tudi kazen je le eno izmed vzgajalnih sredstev, ki jih uporablja mladinski, hkratu varstveni sodnik v prid na kriva pota zašlemu mladostniku!

Mladinski sodnik je bolj varstveni sodnik nego kazenski; a kazenska oblast v njegovih rokah mu množi moč, dviga mu ugled in mu silno krepi sugestivni vpliv na mladega zani-karneža.

V tem duhu torej deluje mladinski kazenski sodnik. Kako se pa udejestuje ta novi duh v okviru starega, neizpremenjenega kazenskega prava, to si ogledamo sedaj bližje.

* * *

Podlaga pravični sodbi, še bolj pa pravilnim nadaljnjim vzgajalnim ukrepom je zadostna jasnost o telesni in du-

ševni kakovosti mladostnika, njegovih osebnih in družinskih razmerah in njegovem dosedanjem življenju. V to svrho je pač treba poizvedeb. Seveda »cum grano salis«!

Ako so n. pr. obtoženi vaški fantalini, da so v proslavo božičnega večera po starem običaju streljali po vasi, tedaj pač ne kaže vznemirjati in po pravici ozlovoljati župansteve, šolskih vodstev, sirotinskih svetov in še bogsigavedi koga z vprašanji o vedenju obdolžencev, o lastnostih njih značaja, o njih domači vzgoji i. t. d., in dala se bo najti poštena sodba, naj se je potem že upoštevalo ali ne, da ima eden teh fantalinov priraščene uhlje, da je drugi prestal v zgodnji mladosti oslovski kašelj, tretji pa da ima strica, kateri ljubi jeruš! Nadaljnjih varstveno-oblastvenih ukrepov pa zaradi takih slučajev pač ne bo treba.

Čim bolj protidružabno pa je ovajeno dejanje, čim bolj diši po nravni izprijenosti, tem potrebnejši je točen vpogled v osebnost obdolženca in njegov razvoj. Ne le v svrho pravične sodbe in pravilnega varstvenooblastvenega ravnanja, ampak tudi iz sledečega razloga. Ko stopi mladi krš telj zakona prvič pred kazenskega sodnika, tačas se mnogemu odloči vsa njegova bodočnost na dobro ali na slabo in to odločbo ima v odlični meri v rokah sodnik. Le izjemnokateri mladostnik je tako zakrknjen, da ne bi nanj vplivala resna sila nevajene te situacije; večina je mehka in pristopna sodnikovemu vplivu; ta vpliv bo pa tem bolj prepričevalen, čim trdnejšo dejstveno podlago bo imel. Mladostnik mora čutiti, da mu sodnik vidi v dušo! Saj sodnik je lahko skrajnje mil, toda le ako smatra to na podlagi podanih okoliščin umestnim. Mil pa biti zaradi nezadostne informacije, to bi bila potuha zločinu! Sodniku, ki je površen, ki se mu da prikrivati zanikarnost, ki se ga da preslepiti — kdo bo verjel takemu sodniku, kdo vpošteval njegove nasvete, kdo se ga bal za v bodoče! In z njegovim osebnim ugledom bo trpel ugled sodišča sploh! —

Kako je pa vršiti te poizvedbe o osebnosti mladostnika, se ravna pač zopet po posamnem slučaju. Jaz osebno delam rad, s čim priprostejšimi sredstvi; zlasti nerad vznemirjam druga oblastva, ako količkaj lahko opravi brez njih. Marsikaj pojasnila se često najde že kar na sodišču, v varstvenih spisih in drugih listinah.

Ovajen je n. pr. posestnika sin A., da je pri sosedu ukradel bič. Posestnika sin — torej grem gledat v zemljiško knjigo; iz nje posnamem, kako je očetu ime in materi, da je posestvo veliko in brez dolga razun materine dote: pri taki hiši se pač navadno ne krade bičev! Potem stopim še h kazenskemu vpisniku in se prepričam, da ni bil nikdo te družine še kaznovan. Orderim torej zgolj glavno razpravo in naročim obdolžencu, naj prinese seboj šolsko izpustnico oziroma zadnje šolsko naznanilo. Več se mi začasno ne zdi potrebno. Glavna razprava je potem res dognala, da je bila ovadba neutemljena in zgolj plod nasprotstva med nezrelim naraščajem naših dveh telovadnih organizacij. — Ali drug slučaj! 15letni B. je ovaden, da je neko žensko otepel. To pot mi pové zemljiška knjiga, da je njegov oče zaradi zapravljivosti preklican. Zahtevam torej skrbstvene in varstvene spise in poučim se iz njih, da je obdolženčev oče pijanec, mati slaba gospodinja, da ni torej doma ne vzgleda ne reda. To pot sem pač vprašal županstvo in županstvo je priporočilo, naj se fanta, ki je silovit in se ga že vsa vas boji, odstrani z doma in ga dá izučiti se rokodelstva. Obdolženec, predrzen, toda razborit fant, je dobil svojo kazen, potem je pa moral v uk.

Kadar obstoje o mladostniku ali o njegovih bližnjih svojcih že varstveni ali kazenski spisi, ti često zadoščajo namesto vseh drugih poizvedeb, seveda le onemu mladinskemu sodniku, kateri si jih da predložiti in jih potem tudi pregleda. Vprašanja na druga oblastva oziroma na sirotinske svete ne prineso vedno zanesljivih podatkov ali sodbe o mladem obdolžencu. Pripetilo se mi je, da so se v takem poročilu zapuščeni otroci brez doma označili za vlačugarje, zreli za prisilno delavnico; pa niso bili vlačugarji ampak pridni in pošteni, koj ko se jim je preskrbel kotiček pri poštenih ljudeh; — slaboumni se pogosto označujejo za hudobne in narobe: malopridni navihanci za idiotel! Človek in zlasti mlad, nezrel, razvijajoč se človek, je pač prekomplicirano bitje, da bi se ga dalo kar z eno besedo označiti: lopov je ali priden, tepec je ali pameten, — treba si ga ogledati od vseh strani!

Povprašujočemu mladinskemu sodniku tudi ne hasne toliko izvedeti sodbo drugih oblastev o mladi osebnosti; to sodbo si mora ustvariti sam ali pa s pomočjo zvedencev psihiatrov!

Česar potrebuje, to so dejstva, tičoča se osebe mladostnika in njegovega kroga. Ta dejstva so pa mnogolična: telesno stanje obdolženca, morebiti telesne hibe, telesni razvoj od rojstva, prestane težje bolezni, morebiti podedovanost, duševno stanje glede razumnosti na eni strani, glede čudi in značaja na drugi strani, duševni razvoj, napredek in vedenje v šoli, domača vzgoja, vzgledi pri svojcih in rejnikih, od kdaj in kako se pojavlja zanikarnost pri mladostniku in katere so njegove pohvalne lastnosti oziroma sposobnosti.

Iz teh in takih podatkov se sestavlja končno zanesljiva slika obdolženčeve osebnosti. Ako išče potemtakem mladinski sodnik tozadevnih pojasnil pri drugih oblastvih, naj natančno navede točke, o katerih potrebuje pojasnila; čim določnejše bo vprašanje, tem določnejši bo odgovor. Med takimi poročili prihajajo najbolj v poštev šolska poročila.

Najzanesljivejšo podlago pa za presojo obdolženčeve osebnosti, ako je ne nudijo že obstoječi varstveni ali kazenski spisi, si ustvari mladinski sodnik sam z osebnim zaslišanjem svojcev mladega obdolženca, s katerimi se mora itak posvetovati tudi kot varstveni sodnik, morebiti tudi sosedov, gospodarjev, gospodinj, mojstrov i. dr., ki jim je bilo opraviti z mladostnikom, in seveda mladostnika samega, vse kakor nanese potreba in prilika. Ako okradenega sosedu že zaslišujem o tatvini, ne bom ga zamudil hkratu izprašati tudi o obdolžencu in njegovi družini. Ta zaslišanja se vrše ali pri glavni razpravi ali pa tudi že poprej, kakor baš kaže slučaj. Ako je slučaj tak, da utegne priti v poštev odaja mladostnika v poboljš evalnico, tedaj je pač sigurno umestno, da si sodnik že pred glavno razpravo pridobi popoln vpogled v mladostnikovo osebnost in v njegove razmere.

V takem, za mladostnika in njegovo bodočnost osodepolnem slučaju je zlasti važno, da sodnik mladostnika vidi in govori z njim že pred razpravo, sam, brez javnega obtožitelja in zapisnikarja, zlasti brez očeta ali varuha: tedaj se mu bo kakor izpovedniku zaupnejše odkrila mlada duša, jasnejše se mu bodo pokazali mera in vzroki izprijenosti nego se to zgodi pri javni razpravi z njenimi tujimi, plašečimi vtiski. Kakor so starši navadno zadnji, ki kaj izvedo o pogreških svojih otrok, tako so tudi v obče mladostniki v njih odsotnosti odkritosrčnejši. Da jim

le sodnik z dobrohotno besedo prežene bojazen in vzbudi zaupanje, pa s presenetljivo odkritostjo razlože svoje razmere in pregrehe. V teku prijaznega razgovora se sodnik prepriča tudi o njih telesnem stanju, o snažnosti lica in obleke, in ko slednjič na poziv sodnika mladi prijatelj še izprazni svoje žepe in razloži svoje zaklade po mizi, ve v takih stvareh izvežbani sodnik nemara že več, nego vedo starši. Onim, ki so v preiskovalnem zaporu, ponajveč vlačugarjem, pa rad ukažem, da spravijo svoj životopis in svoj načrt za bodočnost na papir; to store zelo radi in zelo obširno; pri tem so dosti točnejši in resničnejši nego pri ustnem zaslišanju. — laž jim gre lažji z jezika kakor iz peresa — in to mirno, zbrano razmotrivanje njihovega življenja vpliva nanje blagodejno kakor duševna kopel, kakor generalna izpoved. Takih življenjepisov imamo že mnogo v naših mladinskih kazenskih spisih.

Ker nisem le kazenski, ampak tudi varstveni sodnik in se o vsakem obdolžencu, ki je zanemarjen in obeta dela preko glavne razprave, odvarja takoj tudi varstven spis, vršim poizvedbe o obdolženčevi osebnosti lahko v kazenskih ali v varstvenih spisih. Če zaslišim obdolženčeve svojce za priče v kazenskem postopanju, mi lahko po zmislu kaz. prav. reda odklonijo pričevanje, vsekako jih pa bo predpisani pravni pouk toliko osupnil da bodo nehoté zadržljivejši v svoji izpovedbi. Zato jih tekom poizvedeb rajši zaslišujem kot varstveni sodnik, saj potrebujem njih izjavo tudi za ukrepe po glavni razpravi in saj mi ne gre samo za njih zaslišanje, ampak v obilni meri tudi za posvet z njimi in za njih lastni pouk. — Glavna razprava gre seveda svojo, po kaz. prav. redu očrtano pot, in ako obdolženčevi svojci tedaj ne marajo pričati, pa ne pričajo. Mislim pa, ako lahko šola, županstvo, orožništvo izreka svoje mnenje in daje nasvete zastonj obdolženca, sme to storiti tudi varstveni sodnik napram kazenskemu sodniku, če sta prav oba združena v isti osebi. Pozabiti se ne sme nikdar, da je čim natančnejša diagnoza le v prid obdolžencu, dasi mu prinese morebiti kazni; kajti mladinski sodnik uporablja kazni pred vsem za zdravilo, zdravila pa ni zametati zgolj zato, ker je grenko! Sicer pa baš to nekoliko kočljivo vprašanje o zaslišanju mladostnikovih svojcev kaže, kako se mladinski sodnik nič kaj dobro ne počuti v sponah kaz. pr. reda!

Poizvedbe o obdolženčevi osebnosti — kaj vse spravijo na dan, naj osvetljuje par primerov.

Deset let stari deček C. je ovaden, da je kot član organizirane družbe mladih tatov zakrivil več tatvin, katere bi mu bilo objektivno prištevati za prestopok nedoraslih po §-u 279 a) kaz. zakona. Fantič tudi vse priznava, kar se ga vpraša, in še več. Poizvedbe so pa dognale zastran dečkove osebnosti sledeče: Telesno je šibek, v rasti zaostal, ima dolgo koničasto glavo. Govori še po otroški, hodi uže 4. leto v prvi razred, od 30 nazaj ne zna šteti, koliko je 6 in 2, zračuna na prstih. Izpoved in birmo je opravil. Hoditi je pričel šele z dvema letoma, govoriti s pet leti. Mati mu je umrla, ko je bil star tri leta, za jetiko. Ima še mlajšo sestro, ta je gluha. Trije nadaljnji otroci so umrli za božjastjo. Oče je železniški delavec in se je v drugič oženil. Mačeha je fantiča pretepavala. — Fantič je bil oproščen od obtožbe, ker je brez lastne razsodnosti zgolj to delal, kar so mu ukazovali starejši tovariši. Njegove domače razmere so se uredile.

Ali vzemimo 15 let staro, v rasti nekoliko zaostalo, vendar pa povoljno razsodno deklino Č. Tožena je zaradi vlačuganja, beračenja in tatvine. Debele solze toči pri sodbi, obeta poboljšanje in kleče prosi, naj se je nikari ne pošlje v poboljševalnico. Solze so to pot pristne, izvirajo pa iz nepopolnega kesa, to je iz bojazni pred poboljševalnico. Mogoče deklina ta hip tudi res misli, kar obeta, toda baš pogled na njeno preteklost mora uveriti sodnika, da poboljšanja ni pričakovati, ker za poboljšanje ne zadostujejo zgolj obeti, ampak je treba tudi moralne sile, — te pa ni! Deklici se je zanikarnost že pregloboko ukoreninila, da bi jo s svojo šibko voljo mogla izruvat, najsi ima tudi namen v to. Navada je železna srajca, ki trdo oklepa človeka, in kar sleči je ne more človek; le počasi, polagoma, z vztrajnim vplivom in delom se dá spiliti s telesa in hkratu nadomestiti z drugo, boljšo, pa tudi železno navado, ki ne pušča več prostora prejšnji. — Deklina je nezakonska hči zanikarne ženščine, ki, dasi delozmožna, rajši izkorišča nepreudarno dobrosrčnost dobrih ljudi in brez skrbi in brez truda lagodno živi od njih dobrote, da ne rečem neumnosti. Kadar ji postane gosposka kaj nadležna, pa izgine za nekaj časa iz tega kraja in je tako v Ljubljani, v

Gradcu, v Zagrebu in v Trstu enako domača. Stanovitnega stanovanja nima nikoder, pač pa stanovitnega, za 16 let mlajšega ljubimca, ki ga vlačí seboj po svetu in ji ga potemtakem vzdržuje naša neorganizirana dobrodelnost. Hčerka te matere se je torej že v najnežnejši dobi privadila beračenju in brezdelju, postala je pa kmalu samostojna in komaj 7 let stara je že znala oguljufati mater za priberačene novce, ki so ob cestnih vogalih jokajoči in lažnjive zgodbe pripovedujoči deklici v obilni meri kapali v roke. Šole se je nadaleč ogibala in ni bila stara še 10 let, ko je pričela uhajati tudi materi in se je kar po par mesecev na svojo roko potikala okoli, Bogvé kodi. Tako jo je slednjič štajerska dežela, kamor dekle spada, staro 10 let vtaknila v deželno poboljševalnico. Ko je čez 3 leta odtod prišla zopet v prostost, sta se domovinska občina in varstveno sodišče zavzeli zanjo, da jo spravita v delo, toda tem poizkusom se je dekle hitro umaknilo z begom po svetu in dasi večča vezenju, s čimer bi se lahko preživljala, sta ji bili beračenje in prilična kraja edini posel, dokler da ni prišla slednjič po dveh letih takega življenja zopet v roke mladinskemu sodniku, ki je baš z ozirom na to dosedanje njeno življenje ukrenil, da pride po sedemtedenskem zaporu zopet nazaj v poboljševalnico. Ondu vsaj ne bo nevarna svoji mlajši še ne izprijeni sestri, katera je bila odvzeta materi in oddana tujim ljudem v oskrbo, pa jo je obdolženka že enkrat seboj bila zvalila po svetu.

* * *

Toliko o osebnosti obdolženca in preidimo sedaj na dejanje, katerega je ovajen! Razmotriva in dokazuje se to dejanje v glavni razpravi in zato najprvo par splošnih besed o nji. Poglavitna oseba v glavni razpravi je mladostni obdolženec; ne le, da mu prinese glavna razprava obsodbo ali oprostitev, tudi pouk naj mu nudi vseskozi in vzpodbudo za bodočnost. Zato pa mora biti taka, da ji mladi človek lahko sledi in jo razume, in ne le to, tudi v dušo naj mu sega!

Ni vse eno, kako razpravljam z mladostnikom. Ali sedim na podiju, odet v bajno čudni talar, pred menoj se sveti krucifiks in se blesketata dva svečnika, in od zgorej doli izprašujem globoko pod menoj stoječega, od novih vtiskov povse raztre-

senega 14 let starega frkolina, — ali se pa menim brez podija in brez talarja lepo po domače s fantičem, prijemši ga za roko in tolažeč ga, naj se me nikar ne boji! Poizkušal sem oboje in ostal pri drugem domačem načinu. Vem, da so v tem pogledu drugi sodniki drugega mnenja. Različna starost in zrelost obdolžencev zahtevata seveda tudi različno ravnanje. To že upošteva sodnik.

O glavni razpravi zoper mladostnika je obvestiti redno tudi njegovega očeta oziroma zakonitega zastopnika, ki mu pristojne pri razpravi nekakšne pravice zagovornika. Obveščajo se torej, prihaja jih pa komaj tretjina, in če bi tudi ti, zlasti roditelji, izostali, se ne bi posebno pogrešali. Saj najstvarnejši zagovornik mladostnika je itak mladinski sodnik sam ali vsaj skuša to biti, dočim se roditeljem, ki so izvečine vsaj posredno sami krivi obdolženčeve zanikarnosti, nič kaj ne prilega ta vloga. Vrhu tega so mladostniki v njih odsotnosti le odkritosrčnejši. Edini hasek, ki ga prinese njih prisotnost pri glavni razpravi je ta, da jih sodnik lahko pošteno ošteje za preteklost in pouči za bodočnost; toda ta pridiga jim itak ne uide; če je ne dobé od kazenskega, dobé jo od varstvenega sodnika.

Pri glavni razpravi se torej razmotriva ovajeno kaznjivo dejanje, razmotriva se, kakor običajno, v dvojnem oziru, v objektivnem in v subjektivnem, v slednjem oziru pa ne le, ali je obdolženec storil dejanje, katero je ob sebi kaznjivo, ampak nadalje, ali mu je to ob sebi kaznjivo dejanje tudi prištevati z ozirom na posebno kakovost njegove osebnosti.

Ugotovitev, kaj je obdolženec storil, ne bo posebno težavna. Mladi obdolženci v obče ne tajé; — narobe: če so zelo mladi, se je le bati, da bodo še več priznali, nego je res. So pa izjeme, ki trdovratno tajé in se lažejo, da se kar bliska. Ti so radi nepopoljšljivi. Semkaj spadajo:

1. Psihopatični mladostniki.

2. Oni, katere so doma naučili, kako naj se lažejo. Ti ne tajé le dejanja, tudi starost svojo često skušajo potisniti pod kazensko mejo 14. let ali se delajo celo slaboumne. V takih slučajih pride seveda gotovo tudi oče k razpravi, da nadzira in podpira nadobudnega sinka pri naučenih lažeh. Ponavlja se to zlasti rado pri tatvinah rib, divjačine, lesa in enakih domačih

potrebščin in baš složno postopanje očeta in sina pri razpravi vzbuja sum, da je tudi pri tatvini obstojalo vsaj molčeče sporazumljenje obeh. Ob taki potuhi so vse dobrohotne besede sodnika zgolj bob v steno; za mladega človeka pač ni avtoritete na svetu nad ono staršev in tudi zaporna kazen, ki ga doleti, se ga ne prime, da so le starši z njim zadovoljni! Edino, kar bi vzgajalno vplivalo nanj, bi bilo kaznovanje staršev. toda tem je težko priti do živega!

3. Tretja vrsta mladostnikov lažnikov so deklinae, in sicer se lažejo skoro vse od kraja. Mladostna obtoženka, ki govori resnico, je redka kakor bela vrana. Res je, da je ženskih obtoženek petkrat manj nego moških, zato pa te v povprečni izprijenosti daleko prekašajo moške. Lažejo pa ne le z besedo, starejše izmed njih so mojstrice tudi v hlimbi z licem in s pogledi, znajo markirati solze ob suhih očeh in poizkušajo celo s koketiranjem svojo srečo. Skratka, taktiko, ki se jim v življenju redno obnaša, uporabljajo tudi pred sodiščem.

Sicer je pa mlade lažnike lahko ujeti v lastnih lažeh, pa tudi prisiljeni glas in nesigurni pogled jih razodevata.

Pri takih zakrknencih mladinski sodnik ne sme biti preštedljiv z dokazovanjem; ni dovolj, da je on prepričan o dejanski krivdi mladostnika, tudi temu bodi čisto očitien poraz njegovih laži. Ako mladinski sodnik s silo dokazov slednjič tudi taječega obdolženca pripravi tja, da se uda, mu je zlomil trmo in ga dobil zanaprej v svojo vodečo roko.

* * *

Težja od ugotovitve dejanskega stana je rešitev vprašanja, ali je dokazano dejanje mladostnemu obdolžencu z ozirom na stanje njegovega duševnega razvoja v istini prištevat i v krivdo ali ne. Za umobolne mladostnike imamo seveda izvedence in § 2 k. z.; z njimi torej ni težav. Ali jasno je, da tudi taki mladostniki, ki niso umobolni, nimajo vsikdar zadostno izkušenega in zrelega preudarka in dovolj utrjene volje in da bi bilo krivično, jih soditi po tistem kopitu, kakor odrasle. To je jasno mladinskemu sodniku, toda zakonite podlage, da bi udeležstvil, kar se mu vidi jasno, nima, kajti naš stari kazenski zakon ne upošteva stanja problematične zrelosti mladostnika, novi ka-

zenski zakonik je pa šele v načrtu. Pač pa se mu je boriti z raznimi zakonitimi ovirami.

§ 3 našega kazenskega zakona določa, da se z neznanjem tega zakona nihče ne more izgovarjati. Ta določba je sigurno potrebna; trda je pa zato, ker država pač domneva splošno poznavanje kazenskega zakona, ne skrbi pa primerno za to, da se državljani v istini seznanijo vsaj s poglavitimi njegovimi točkami. Posebno kruta je ta določba baš za mladino, kateri nedostaja celo ona merica tozadevnega znanja, katero si odraslec polagoma pridobi po izkušnjah življenja. Spominjajmo se le lastnih mladih let! Kaki so bili moji mladinski pojmi o policiji, o sodnji in o ječi! Približno isto vlogo so igrali v mojem življenju kakor parkelj, za strašilo sem jih smatral, za strašilo v rokah staršev in učiteljev. O sodnji sploh nisem več vedel rege ime, vso kazensko oblast je zame predočeval policaj; da pa obstojé kaki pisani zakoni in da se mora policaj ravnati po njih, o tem se mi ni niti sanjalo! Česa vsega ne smem, sem seveda pogosto slišal doma in v šoli in tako sem pač vedel, da ne smem krasti, da ne smem kaditi, da ne smem spehan vodé piti, da ne smem kleti, da ne smem sedeč z nogami bincati, da ne smem čevljev trgati po drsalnicah, da se ne smem lagati, da ne smem škode delati in da ne smem občevati s sosedovim Cirilom, ker je enkrat teti jezik pokazal; ako ne ubogam, se mi je reklo, me vzame parkelj, oziroma pozneje, ko sem bil že svobodomiselnejši, da me vzame policaj! Zakaj vse se je nam mladim ljudem grozilo s policajem! Ni čuda, da nismo imeli o njegovem pravem delokrogu prav nobenega pojma. Le to sem bil trdo uverjen, da ni oblastva pod milim nebom, ki bi zoper voljo staršev ali učiteljev se me smelo tudi le dotakniti! In to neznanje mojih državljskih zaveznosti po kazenskem zakoniku se mi ni dosti razbistrilo noter do mature. Kako tudi in odkod! — Zato smatram nele koristnim, ampak naravnost potrebnim, da se mladi ljudje uže v šoli polagoma seznanjajo z načelnimi določbami kazenskega zakona. Ako se ta uk združi s krščanskim naukom, ne bi praktična vrednost le-tega gotovo nič trpela.

Imamo torej § 3 kaz. zak. in ta § velja tudi za mladino. Imamo nadalje lepi § 237 k. z., ki izroča nedorasle že od zač-

tega enajstega leta naprej kazenskemu sodniku, in imamo modri § 2 k. z., po katerem le popolna brezumnost in stanje blaznosti izključujeta kazen. Nezrelosti duha pri mladih ljudeh naš zakon torej ne pozna in ne upošteva. Rzsodba kasacijskega dvora od 18. decembra 1886 št. 9888 celo izrecno prepoveduje, zgolj zaradi mladosti storilčeve jemati v pretres, je li imel v istini tisto po zakonu domnevano izprevidnost, ki je potrebna, da se dejanje prišteva za hudodelstvo.

* * *

Navzlic vsem tem oviram pa čuti mladinski sodnik vendarle, da mladostnega človeka ne more soditi tako, kakor zrelega človeka. In temu nesoglasju svojega pravnega čuta z zakonom skušajo potem mladinski sodniki priti v okom po raznih ovinkih in sicer vsak po svoji poti, včasih celo s hotoma površnejšo presojo dokaznega gradiva; to pa povzroča silno nesigurnost, nestanovitnost in neenakost v mladinskih sodbah. V istini imamo težko nalogo: vidimo cilj, poznamo smer, a pot naravnost tja nam je prepovedana, prepoveduje jo zakon!

V ilustracijo te nesigurnosti in neenakosti naj sledi par mešanih vzgledov izpred mladinskih sodišč:

Zelo mlada služkinja je stala pred deželnim sodiščem v Trstu, ker je svojemu gospodarju ukradla dvajsetkronski zlat. Skraja je sploh tajila, ko se je pa zlat našel zašit v njenem krilu, se je zagovarjala, da je hotela vzeti le dvavinarski denar, pa se je zmotila, ker ni še nikdar videla dvajsetkronskega kosa. Zagovornik se je opiral na točko c) §-a 2 k. z., češ obdolženka je bila v zmoti, in predlagal je z ozirom na neznatno vrednost dveh vinarjev oprostitev deklice. In temu nazoru se je sodni dvor v istini pridružil in jo oprostil.

Ali par dunajskih slučajev. — Šestnajstletna kontoristka Greta je posojen ji prstan prodala za 30 kron, dasi je imela zgolj dovoljenje, zastaviti ga. Sodnik jo je oprostil, ker ni imela namena, trajno poneveriti prstana, in ker ni mogla uvidevati posledic svojega koraka. — Čevljarski vajenec je dalj časa pri sosednjem krčmarju kradel žemlje, dokler se ga ni zasačilo, ko je baš tri vtaknil v žep. Priznava, da je vseh vkupe ukradel 17. Gladen ni bil, pravi, le mikale so ga. Sodnik ga je oprostil, češ,

ker ni uvideval kaznivosti svojega dejanja. — Praktikant Artur se je navzlic prepovedi zabaval v javnem vrtu z nogometom. Ko ga zaraditega stražnik vpraša po imenu, mu napové napačno. Bil je oproščen, češ storil je to iz nepreudarnosti. — Ti trije slučaji so vsi izpred istega mladinskega sodnika.

Ta sodnik je gotovo posebno dobrega srcá; on bi bil brez dvoma oprostil tudi ono prodajalko, ki je svoji gospodinji zmaknila nekaj sladkorčkov in šokolade za svoja lastna sladkosneda usta in 4 ali 5 razglednic z znamkami; prišla je pa žal pred drugega sodnika, ki ji je naklonil 5 dni zapora, a tudi vzklicno sodišče ji ni popolnoma prizaneslo, ampak kazen le znižalo na 15 kron.

V nekaterih vaseh ljubljanske okolice se izdelujejo po zimi zobotrebci. Udeležuje se tega dela vsa družina, potrebni les se pa, če ni domačega pri rokah, rad jemlje kar po tujih gozdih, seveda v veliko ogorčenje dotičnih lastnikov. Zaradi take gozdne tatvine sem lansko leto obsodil 15 let starega fanta na 24 ur zapora. Dejanje ni spadalo več v okvir milejšega gozdnega zakona. fant si je bil očitno svest krivičnosti svojega čina, ker je bil šele par tednov poprej sosedov fant obsojen zaradi enake tatvine, in ker se nisem smatral upravičenega sam pomiloščeovati nekako tako, kakor oni dunajski sodnik z dobrim srcem, sem ga pač, kakor rečeno, obsodil, hkratu sem pa tudi sklenil, z ozirom na malenkostno vrednost kradoma posekanega lesa priporočiti ga Najvišji milosti. Temu predlogu se je pridružilo tudi nadsodišče in v svoje veliko zadovoljstvo sem zvedel, da nadpravdnništvo celo sploh ne želi preganjanja mladih ljudi zaradi takih malenkosti. — A glej, v pravosodnem ministrstvu, kjer so se rodila mladinska sodišča, ondu niso imeli niti milostnim potom ozira na mladost in zavrnilo so predlog na pomiloščenje; niti v denarno kazen niso hoteli premeniti zapora, dasi je fantov oče cerkveni ključar.

V prilogi k lanskemu ukazniku pravosodnega ministrstva je objavljen slučaj, ki se peča s 14 let staro deklico, tatiko. Bila je tako tatinska, da je celo zagovornika okradla o priliki informacije. Sodna psihiatra sta o nji podala mnenje, da je v svojem duševnem razvoju zaostala in da je moralno defektna vendar pa v inteligenci ni tako omejena, da ne bi mogla uvide-

vati nedopustnosti svojih dejanj; z ozirom na njeno mladost v zvezi z moralnim defektom se od nje ne more pričakovati, da bi se uspešno upirala pojavljajočim se nagonom. Tako sta zvedenca prišla do sklepa, da je to deklino glede njenih duševnih zmožnosti smatrati enako otroku pod 14. leti. Ni dvoma, da bi bil na podlagi tega mnenja oni dunajski sodnik z dobrim srcem deklino sijajno oprostil, toda pred kasacijskim dvorom bi bil grdo pogorel. Kasacijski dvor je rekel: Intelktualna podvrednost obdolženke ni tolika, da obdolženka ne bi mogla uvidevati kaznivosti svojega dejanja; moralna podvrednost pa ne izključuje uporabe kazenskega zakona, vpoštovati jo je zgolj za olajšavo. Ako zvedenca izjavljata, da je deklica vsled zaostalega razvoja enaka nedorasli, je temu nasproti se sklicevati na pozitivno določbo kazenskega zakona, ki sodniku ne dopušča, iz takih vzrokov izključevati odgovornosti za hudodelstvo. — Tako je bila deklina dokončno obsojena.

Na eni strani vidimo torej pretirano milost, izvirajočo iz ozirov na mladost in njeno nezrelost, na drugi strani dosledno brezobzirnost na podstavi obstoječega zakona.

In mladinski sodnik je krojač, ki iz starega blaga naj dela nove hlače!

* * *

Navzlic vsej tej nesigurnosti se pa da vendar določiti približna smer, v kateri se razvija preudarna, ne po goli neumestni sentimentalnosti vodena praksa mladinskih sodišč v vprašanju osebne prištevitosti.

Prilagoditi se skuša — in to je pač najbolj priprosta rešitev — duhu tozadevnih določeb v načrtu novega kazenskega zakonika, toda v okviru sedanjega kazenskega zakonika. Upoštevati pa je, da je baš ta določba načrta, ki se peča s problematično odgovornostjo mladostnih, glede svoje končne vsebine in besedila še zelo nesigurna. Leta 1909. je predložila vlada načrt novele o kazenskopravnem ravnanju z mladostniki in o njih kazenskopravni zaščiti. V tem načrtu določa § 4 a), da ni kazniv, kdor ob času dejanja še ni izpolnil 14. leta, kazniv pa tudi ni oni mladostnik od 14. do 18. leta, kateri je bil vsled zaostalega razvoja nesposoben izprevideti krivičnost svojega

dejanja ali pa uravnati svojo voljo po tem izprevidu. Istega leta malo pozneje je pa vlada predložila prednačrt kazenskega zakonika sploh, ki obsega tudi stvarino pravkar omenjene name-ravane novele, in v tem prednačrtu se glasi zadevna določba o mladostnikih (§ 6) že mileje. Dočim je prejšnji načrt le oni ne-dostatnosti izprevida ali volje dajal kazen izključujočo moč, ka-tera je izvirala iz zaostalega razvoja, upošteva novi načrt poleg zaostalega razvoja z isto posledico tudi še nedostajanje dušne zrelosti, ako vsled njega mladostnik ni bil sposoben izprevideti krivičnosti svojega dejanja ali uravnati svojo voljo po tem iz-previdu. Utegne pa ta določba doživeti še nadaljnje izpremembe, kajti baš okolo nje se suše še vroč boj učenjakov. Zato more služiti ta pogled na bodoči kazenski zakon mladinskemu sod-niku le kolikor toliko in približno v smer.

Načela se bo vsekakor moral držati — in temu tudi se-danji zakon ne nasprotuje — da je posebno pozornost posvetiti razvoju mladostnika, njegovi dušni zrelosti in vprašanju o nje-govi izprevidnosti in o jakosti njegove volje; in kjer bo naletel v tem pogledu na resne nedostatke, bo preudaril, ali niso taki, da po pametnem zmislu §§ 1 in 2 sedanjega kaz. zakona izključujejo hudobni naklep in z njim vred kaznjivost. V ostalem pa mora sedanji kazenski zakon, dokler velja, ostati zakon pač tudi za mladostnike!

Da se res obeta razvoj prakse v tej smeri, kažejo razni pojavi.

Pravosodno ministrstvo opozarja že v svojem ukazu od 25. novembra 1902, št. 51 uk. l. na mladostnike, kateri so sicer prekoračili ono starostno mejo, ki jih tvori odgovorne po za-konu, so pa vendar v svojem dušnem razvoju zaostali in ali ne morejo izprevideti posledic svojih dejanj ali pa še nimajo dovolj močne volje, da bi se upirali hipnim nagonom; takim naj se iz-posluje pomiloščenje. — Dobri dve leti pozneje, z ukazom od 15. marca 1905 št. 5540, javlja isto ministrstvo, da je, poslujoč s pomilostilnimi predlogi naletelo na sodbe, ki so v kvar mladim obdolžencem premalo upoštevale njih dušno stanje; zato napo-tuje sodišča, naj pri nedoraslih in onih, ki so pravkar šele pre-koračili mejo nedoraslosti, pazljivo in vestno razmotrivajo, je li z dejanjem združeno zlo bilo v istini preudarjeno in sklenjeno,

ali pa tega preudarka in naklepa ne izključuje zmota v dejstvih, neznanje posledic, nepremagljiva sila i. t. d.; pri vprašanju o prištevitosti naj skrbno uvažujejo nezrelost duševnega življenja, pa tudi moč zunanjih vplivov, kakor vzgledov, ukazov, bede itd. — Iz teh in še iz nadaljnjih ukazov se uže dokaj razločno svitajo načela, ki smo jih potem našli v načrtih od lanskega leta. Iz dobe mladinskih sodišč pa imamo razsodbo kasacijskega dvora od 17. februarja 1909; ta za hudobni naklep po § 1 k. z. uže odkrito zahteva izprevid krivičnosti dejanja od strani storilca, torej nekaj, o čemer ni govora v sedanjem kazenskem zakonu in se nam obeta šele v bodočem.

V tej smeri naprej se torej utegne polagoma in previdno razvijati naša praksa. Polagoma, previdno in brez sentimentalnosti!

Nemški kazenski zakon od 13. maja 1871 določa v tem pogledu v § 56. sledeče: »Obdolženca, ki je storil kaznjivo dejanje v času, ko je pač že izpolnil dvanajsto leto, ne pa še osemnajstega, je oprostiti, ako pri svojem začetku ni imel potrebne izprevidnosti, da bi spoznal kaznjivost.« Kako to določbo, ki je torej še znatno milejša, nego nam jo obeta naš načrt, uporablja praksa, oglejmo si na par berolinskih slučajih, katere povzemam iz knjige Wilhemine Mohr »Kinder vor Gericht«:

Šele dvanajst let osem mesecev stari deček je zapeljan po starejšem tovarišu pomagal ukrasti kokoš. Obsodi se ga na ukor. — Nemški kazenski zakon pozna namreč za mladostnike tudi kazen ukora. To za mladostnike zelo primerno kazen, katere obstoj preprečuje marsikako neopravičeno in škodljivo oprostitev, ima tudi naš načrt. — Trinajstletni deček je tožen, da je beračil in brez obrtnega lista prodajal razglednice. Oprosti se ga, češ kaznjivost beračenja širšim slojem ljudstva ni splošno znana, temmanj 13letnemu dečku; tudi ni imel spoznanja, da je kaznjivo prodajati razglednice. »Preneumen si bil, dečko,« je dostavil sodnik. »Upam, da te je današnja razprava izpametovala.« — 15letna pohabljen deklica je v prodajalni igračic ukradla punčiko; hotela jo je podariti bratu. Obsojena je bila v ukor. — 16 let star delavec je poneveril 20 K; zato je bil kaznovan z ukorom. Od ukradenega denarja je dal 15letnemu tovarišu 10 kron; ta je bil oproščen, češ pojem o deležnosti poneverbe že ni več tako

priprosto, da bi bil 15leten fant izprevidel kaznjivost svojega početja. — Dvanajstleten deček je ukradel 10 vinarjev vreden nakit za božično drevesce. Oproščen je bil.

Navedel sem te berolinske slučaje za vzgled utrjenejše in doslednejše prakse na zakoniti podlagi.

In sedaj se lahko vrnemo zopet domov, v lepi sodni okraj ljubljanski.

Poleg rabutanja sadja spada pri nas med najrazširjenejše prave mladinske delikte lov rib, rakov in jerebic. Dočim se pa mladinski sodnik pri sadju lahko zateče k zakonu o poljskih okvarah, da mu ni treba mladih ljudi zaradi vsake malenkosti za vse žive dni ožigosati za tatove, nima pri ribah, rakih in jerebicah tega rešilnega izhoda. In vendar, ali je sploh kdo med nami, kateri ni v svojih mladih letih tudi lovil vsaj rib, če ne kaj drugega, in sicer brez pravice in dovoljenja! Jaz vsaj sem jih; ujel seveda nisem nobene, zato sem bil preneroden. Postavil sem se pa seveda na najbolj očitno mesto, recimo na most, ker se mi je pač imenitno zdelo moje početje. Kako lahko bi bil prišel kak bridki stražnik ali čuvaj, ne le da bi mi zaplenil vrvico ali nit z nanjo privezano priprosto, zakrivljeno bucko, še zapisal bi me in ovadil. Tačas še ni bilo mladinskih sodnikov, nedvomno bi bil obsojen in danes ne bi bil sodnik, ampak nemara čevljar ali kaj takega. Nič ne rečem, saj čevljarska, če je človek priden in sposoben, ni slabša od sodniške in človek ima svojo usodo vsaj v svojih lastnih rokah; poudarjam le, da bi se mi bila krivica godila. Kajti niti sanjalo se mi ni, da velja kak ribarstven ali lovski zakon; bil sem mesten otrok, stika nisem imel z lovskimi krogi in tako sem imel nemara že maturo v žepu, predno se mi je pričelo svitati o zasebnopravnih pravicah posamnikov do rib in rakov in divjačine. Saj državljanskega pouka nam ni nudila gimnazija nobenega in ga menda tudi danes še ne nudi, niti nam ni posredovala stika z realnim življenjem. In kakor sem bil jaz neveden revež v takih stvareh, enako nevedni so lahko brez svoje krivde tudi drugi mladi ljudje. Morebiti niso, toda lahko da so! Dočim se v obče domneva, da je vsak kršitelj kazenskega zakona mogel izprevideti krivičnost svojega dejanja, tvorijo mladostniki izjemo, pri njih se te izprevidnosti ne domneva, ampak jo je vsaki-

krat šele preudariti na podstavi njih osebnosti in razvoja in na podstavi okolnosti dejanja. Da ostanemo pri ribicah, si torej mladega ribiča, če mi pride v roke, najprvo dobro ogledam, potem upoštevam okolnosti, ali je očitno lovil ali skrivaj, morebiti že iz njih lahko sklepam na dobro ali slabo njegovo vest, in slednjič ga še izprašam zastran izprevidnosti. Seveda ni treba, da ga vprašam kar naravnost: »Ali si vedel, da ne smeš loviti rib?«, kajti s takim vprašanjem mu pač sugeriram negativen odgovor, — temveč vprašam ga nemara takole: »Čigava je pa pravica v tej vodi?« ali »Kdo je pa čuvaj za to vodo?« — »Koliko časa ga že poznaš?« — »Kak posel pa ima?« itd. In ako se prepričam, da je mladostniku lastnost ribic kakor zasebne lastnine kogarkoli sploh tuja in da po osebnih in krajevnih razmerah ondotnih sploh ni pričakovati drugače, ga o stvari pač pošteno poučim, obtožbe ga pa to prvo pot oprostim, najsi bo potem po §-u 1 ali §-u 2 kaz. zakona.

Posebno dvomljiva bo izprevidnost mladostnika pri onih kaznivih dejanjih, ki jih kdo zakrivi po nemarnosti ali ne-previdnosti.

* * *

Poleg izreka o krivdi ima tudi izrek o kazni pri mladinskem sodniku svoje lice. Glede obtežav in olajšav, katere je vzeti v poštrev pri odmeri kazni, ni sicer nič izpremembe, a vse se pri mladinskem sodniku strnejo v ta poglobitni preudarek: »Kolikaz kazen je v posamnem slučaju potrebna, da bo dosegla kolikortolik poboljševalni uspeh.«

17letni natakaz E., varčen mladenič z lepimi izpričevali, je vozeč se iz Opatije na Dunaj pri bufetu ljubljanskega kolo-dvora si hotel kupiti škatljico sardin. Ker mu pa prodajalka ni mogla menjati in je okoli bufeta bila gneča, si je prisvojil za-željeno škatljico brez plačila. Imel je pa smolo, zasačili so ga in aretirali. Ne le da je moral plačati vzeto škatljico, tudi vožnjo je moral prekiniti, 48 ur je bil v zavarovalnem zaporu na po-laciji in na sodišču, predno je prišel potrft in skesan pred-me. Obsodil sem ga na denarno kazn — 2 kron. Kazen je neznatna, a zadostna, kajti vse druge neprilike za borih 40 vinarjev so bile uže sameobsebi tolike, da jih mladi mož ne pozabi iz lepa.

Tovarniški delavec F., 16 let star, je klofutnil delavko, domišljujoč si, da je slabo govorila o njegovi ljubi. Dasi se je izkazala neistinitost te njegove domneve, je bil vendar pretrmast, da bi razžaljeni delavki privoščil tudi le prijazno besedo in se oprostil. Dobil je tri dni zavora in ni se mu zdelo nič preveč.

12letni G. je ukradel svojemu gospodarju iz zaklenjene omare 20 kron, ki jih je zapil. Fantič je zelo razborit, z živahno domišljijo, ima pa to slabo lastnost, da se uže od 10. leta naprej rad do brezzavesti opija; in v ta namen krade. Oče je že parkrat za njim poravnal škodo. Žal mi je bilo za fantiča, da bi se pogubil, in obsodil sem ga baš zato za šest mesecev v zapirališče na odločenem prostoru, kakor se imenuje zaporna kazen za nedorasle pod 14. leti. 12leten deček — morebiti bi ga bil lahko tudi oprostil! Toda storil mu ne bi bil s tem nič dobrega. Kazen zapirališča se namreč pri nas ne izvršuje v sodnih zaporih, ampak v salezijanskem zavodu na Rakovniku, kjer ima ta kazen le ime kazni, v istini je pa vzgoja, dobra, uspešna vzgoja, in če sem hotel fantiču to dobro uspešno vzgojo nakloniti na državne stroške, sem ga moral obsoditi v takozvano zapirališče.

Tako se dogaja, da pod 14 let stare grešnike zoper kazenski zakon ali oprostim, če jih pa obsodim, dobi vsak najvišjo kazen, to je 6 mesecev zapirališča. Če bi imel, bi jim iz srca rad še več zapirališča naklinal. Saj so hvaležni za to starši in mladi obsojenci.

Lansko leto sem jih poslal tako 6 na Rakovnik. Med njimi je bil tudi komaj 12 let stari poglavar predrzne tatinske klope iz ljubljanske okolice. Izredno divji, zanikaren dečko. Na sodišče ni maral priti, na vozu ga je pripeljal oče. Na moja prijazna vprašanja je prav malo, nevoljno godrnjaje odgovarjal. V tla je bulil in škripal je z zobmi. Pač pa je predrzno rohnal nad pričami, če mu niso govorile povšeči. Nepristopen sleharni dobrohotni besedi ga tudi razglasitev sodbe — 6 mesecev zapirališča — ni omehčala, le ozrl se je hitro, ali bi ne mogel uiti. Od očeta se niti posloviti ni maral. Čez nekaj dni sem ga obiskal na Rakovniku; pogledal me je po strani in se mi čisto malo nasmešnil; zdelo se mi je, da ga je nekoliko sram. Pred kratkim mu je potekla kazen; izpuščen v prostost se mi je prišel javit.

Bil je izpremenjenega, mlajšega lica, gledal je zaupljivo in odkritosrčno in odgovarjal prijazno. Povedal mi je, da bo ob nedeljah še hodil na Rakovnik obiskovat tovariše in gospode, in ko sva se pomenila, kar treba, mi je iz lastnega nagiba ponudil roko. — Take kazni torej ni smatrati za nikako zlo, dasi vsled svojega trpeža vsakogar osupne, kdor ni o stvari poučen. Ko dobimo novi kazenski zakon, potem bo seveda še boljše, ker se bodo nedorasli izprienci brez obsodbe lahko pošiljali v skrbstveno vzgojo in ne le za 6 mesecev.

Pripetilo se mi je pa v kakem slučaju, da si navzlic vsem poizvedbam do konca razprave le še nisem bil ustvaril sigurne sodbe o poboljšljivosti mladostnika, dasi se mi je videlo to vprašanje zelo važno tako za določitev kazni, kakor tudi za nadaljnje varstvenooblastvene ukrepe.

Bilo mi je n. pr. soditi 15 let starega čevljarskega vajenca J. Bil je iz poštene družine, toda daleč proč od njenega nadzorstva in vpliva. Nad leta razvit je hodil že rad po gostilnah, in da si pridobi potrebna sredstva, je pač goljufal odjemalce, kakor to običajno delajo čevljarski vajenci: svojevoljno zvišajo mojstrov račun za eno ali več desetih in to doklado si pridržé. Ko ga je mojster zaradi teh nerednosti pošteno oštel, mu je pa ušel. Par mesecev je delal v neki prodajalni, par mesecev pri nekem peku, nikoder ga niso pohvalili zastran poštenosti, povsod so se ga radi iznebili. Tako je prišel slednjič v moje roke, obtožen zaradi goljufij pri čevljarju. Nebrzdanost v užitkih, za katere ni imel sredstev, nagnenje k nepoštenostim, nestanovitnost v delu, samostojnejši, brezбриžni nastop pred sodiščem, vse to je kazalo, da mladi mož skoraj krene na stran protidružabnih elementov. Od tega pa sem ga hotel odvrniti, toda nisem vedel, v kaki meri je mladi mož zakrknjen in ali bo šlo izlepa ali izgrda. Razložil sem mu torej, da zakon določa za tatvino kazen od enega tedna do šestih mesecev, in potem sva se domenila, da se zopet lepo vrne k mojstru, kateremu je ušel, v uk in da ondu vztraja, jaz ga obdržim pod svojim nadzorstvom, glavna razprava se pa bo nadaljevala čez tri mesece, tačas bom šele izprevidel, kolika kazen je zanj primerna. Tako se je zgodilo, fant se je rad ali nerad vrnil k mojstru, naš sirotinski skrbnik ga je hodil prijazno nadzorovat, mojster je prihajal tuptatam poročat. Fant se je v

istini resno zopet oprijel pouka in po preteku treh mesecev se je opravila kazenska stvar v splošno zadovoljnost s 24 urnim zaporom. Drugače bi pela drugačna! Ako bi se bil mojim dobrohotnim namenom upiral ali brez vzroka ne bi vztrajal pri mojstru, bi s tem pač jasno pokazal, da je zanikarnost njegova že tako globoko ukoreninjena, da ji bo le z ostrejšimi sredstvi treba hoditi v okom. Fant je sedaj jako dober čevljarški delavec.

Naj povem še drug slučaj, v katerem je opazovalna doba med razpravama neugodne podatke spravila na dan. 15 let stara, skrajnje delomržna in lahkomiselna deklina K. je bila obtožena zaradi beračenja. Njena krivda je bila v objektivnem oziru dognana, nisem bil pa siguren, koliko zasluži kazen, in zlasti ne, ali je že zrela za prisilno delavnico oziroma poboljševalnico. Poučil sem jo torej, kaj jo čaka, ukazal ji delo in da mi pride vsakih 14 dni poročat, razpravo sem pa prenesel na 3 mesece. Prvih par tednov se je držala dela v tovarni, toda na sodišče ni marala prihajati izlepa, moral sem jo siliti predse. To je obsebi slabo znamenje, kajti oni, kateri imajo resnično voljo poboljšanja, radi prihajajo k mladinskemu sodniku, uvidevajoč njegove dobre namene. In res, kmalu je zopet popustila delo in se pričela vlačiti. Zdaj je bila pač očitna mera njene zanikarnosti in z mirno vestjo sem jo obsodil za 14 dni v hudi zapor in sem hkratu izrekel za dopustno, da se jo drži v poboljševalnem oddelku prisilne delavnice. Ta sodba jo je vendar omehčala; zdaj prvič je pričela prositi in obetati poboljšanje. Kazen je takoj nastopila, glede oddaje v prisilno delavnico sem pa vsled živih njenih prošenj, in ker vedno še rad poizkušam rešitev mladega človeka, izposloval, da se je čas izvršitve odložil in prepustil mojemu, varstvenega sodnika preudarku. To je zadnji moj poizkus z deklino. Tisti hip, ko bi se zopet izneverila delu, bi šla brez sleharnih ceremonij, brez nove razprave in sodbe kar naravnost tja v Lankovic, v prisilno delavnico! Vsak mesec enkrat jo pokličem predse, da ji zopet zabičim, kaj jo čaka. Nimam pa dosti upanja, ker železna srajca se težko odloži in deklina so sploh redkokdaj poboljšljive.

Pri tej priliki naj o poboljševalnih oddelkih prisilnih delavnic povem še sledeče. Pošiljal sem vanje le one mla-

dostnike, nad katerih poboljšanjem sem sploh obupal. Naši poboljševalni oddelki, kakršni so sedaj, so namreč pred vsem sami potrebni poboljšanja, da si prislužijo svoje ime. To ne velja samo o našem kranjskem poboljševalnem oddelku za moške, ampak tudi o štajerskem poboljševalnem oddelku v Lankovicu, kamor se pošiljajo naše izprijenke. Tudi iz Lankovica ne vem poročati niti o enem uspehu, dasi smo od tam izpuščenim našim varovankam radi pomagali k možnosti poštenega življenja. Ako sem navzlic tem slabim izkušnjam se vendar v posamnih slučajih posluževal teh zavodov, storil sem to zaradi svarilnega vzgleda za druge, in da neškodljive storim one izprijence, ki so bili protidružabni in nevarni.

Uverjen sem pa, da bi se tudi v poboljševalnih oddelkih, ako se pravilno uredi, dali doseči povoljni uspehi, in zato imajo oni činitelji, katere zadeva skrb za njih potrebno preosnovo, pa se ne brigajo zanjo, toliko in toliko izgubljenih eksistenc na svoji vesti!

Po takih preudarkih se torej ravna mera kazni in morebitno njeno nadaljevanje v prisilni delavnici. Kazen se mora pač prestati, kolikor je je, iz prisilne delavnice pa rad vsakemu zopet pomagam še pred pretekom običajnih treh let, ako imam količkaj povoda misliti, da se je prenaredil in da bo izpuščen vztrajal v delu in poštenosti.

Rekel sem, da se kazen pač mora prestati. Seveda — ako se ni slučajno izpregledala potom cesarjeve milosti. Nbroj ukazov višjih pravosodnih oblastev priporoča sodiščem in jih poučuje, kako naj pri mladih obsojencih skrbno preudarjajo, ali jih ne bi bilo morebiti kar uradoma priporočiti Najvišji milosti. Doživela so pa sodišča, ki so stavljala take pomilostilne predloge, bridka razočaranja in si sedaj v obče prihranjujejo to neplodno delo. Stvar je pa tudi taka. Sodba, vrsta in mera kazni, kazni sledeči varstveni ukrepi, vse je preudarjeno, vse preračunjeno glede na zaželjeni uspeh. Mladostni sodnik ima mladega obdolženca takorekoč čisto v svojih rokah in baš določnost, doslednost in moč njegovih odredb vplivata sugestivno na mladega človeka. Ves pomilostilni postopek pa ustvarja zopet neko nesigurno stanje včasih za dalj nego pol leta, bega mladostnika, slabi avtoriteto sodnika. Skraja sem stavil par pomilostilnih

predlogov — eden izmed njih je bil rešen šele čez 8 mesecev! — potem pa nisem več naletel na noben slučaj, kjer bi možnost pomiloščenja odtehtala navedene pomisleke, in tako izhajam sedaj povsem dobro brez pomilostitev.

* * *

Že v začetku sem poudarjal, da se s sodbo oziroma s kaznijo nikakor še ne konča delo mladinskega sodnika; le redki so tisti slučajji, kjer zadošča primeren, obdolžencu pa tudi staršem naklonjeni pouk pri glavni razpravi in gredo potem spisi lahko počivat. Mali kršitelji kaz. zakona so pač izvečine doma v krogih, kjer se kot posledica imovinskih in družinskih razmer rad šopiri nered v vzgoji in oskrbi otrok; kazenska stvar, dasi obsebi malenkostna, je razkrila nedostatke in mladinskemu sodniku je skrb, da s primernimi, včasih zelo preprostimi sredstvi podpre domačo vzgojo ali jo nadomesti.

Tudi pri oprostitev. Na primer. Mnogo jih je bilo ovađenih zaradi sadja, da so ga rabutali. Bili so sicer oproščeni, toda da jim oprostitev ne bo v potuho, so morali iti odpuščanja prosit in škodo poravnat in lepo točno so mi prinesli o tem potrdila. Ali 15letni L., ki je iz razposajenosti skakal po mizi in jo poškodoval, bil je takisto oproščen; ker pa je prišlo na dan, da je brez opraviła, vsled česar ima baš čas za razposajenosti, se je vplivalo nanj in na očeta, da se je šel učiti ključarstva. Takisto se je drug deček spravil v čevljarstvo. — Mnogim oproščenim so se postavili varuhi, katerih še niso imeli i. t. d.

Kako se je z obsojenimi mladostniki ukvarjati po prestani kazni, naj pokaže par vzgledov.

16 let stari delavec M., sin poštenih staršev, je precej lahkoživ, lažnjiv, v službah nestanoviten. Zadnji gospodinji je ukradel drož za 3 K 60 h. Za to je dobil 3 dni hudega zavora, kar je obsebi precej obilno za prvo kazen, toda v tem slučaju za protiutež napram lahkomišelnemu razpoloženju mladega moža le umestno. Potem sem ga vzel pod zaščitno nadzorstvo. Oče mu je preskrbel zopet službo, a se hkratu po mojem naročilu dogovoril z gospodarjem, da fant brez očetovega dovoljenja ne sme odpovedati službe in da bo tudi plačo oče prejemal in hranil za

sina, ki dobi vsak teden le eno kronico za priboljšek. Vsak mesec enkrat se je pa moral fant osebno pri meni zglasiti. Prihajal je rad in ko je tretjič prišel, se mi je samodsebe zahvalil za ono kazen; rekel je: »Hvala, da ste me zaprli, dobro mi je storilo.« In segel mi je v roko. — 17letna N. si je prisvojila neko najdeno stvar. Morala jo je vrniti in dobila je 24 ur. Bila je precej zanikarna, od 13. leta naprej je že delala pri zidarjih, tam pa je slaba šola. Njen oče je pijanec in neizvesten. Postavili smo ji varuha in nazadnje — jo omožili, da bo mir. — Vajenec O., 16 let star, je izmaknil pri sosedu okolo 40 kron; z denarjem je šel hazardirat s trdnim upom, da si priigra toliko denarja, kolikor mu ga treba za pot v Ameriko. Rad je namreč čital pustolovske povesti. Toda stvar se mu ni stekla po programu. Denar je zaigral, pridobil pa si 5 dni zapor. Mojster ga je hotel zapoditi iz uka, a preprosil sem ga, da ga še obdrži, ker se mi fant ni zdel še izgubljen. Vzel sem ga pod svoje zaščitno nadzorstvo, fant rad prihaja k meni, mojster je zadovoljen z njim, ko pa postane pomočnik, bo tudi povrnil ukradeno svoto; te dolžnosti si je popolnoma svest. — 15 let stara, telesno nekoliko zaostala P. je bila obsojena zaradi tatvine na 24 ur zapor. Vzrasla je v zelo zanikarnih razmerah. Šole ni dosti videla od znotraj — to se pogosto še pri nas dogaja navzlic splošni šolski obveznosti — niti prvega sv. obhajila ni opravila, pri njeni materi se rade shajajo tatice in vlačuge. Z njo je bilo težavno delo. Pred vsem se jo je s pomočjo župnega urada spravilo k prvemu sv. obhajilu in je bila pri tej priliki od dobrih ljudi obdarovana z obleko. Potem je morala z doma, to pa ni šlo gladko, ker ji je mati branila. Šele, ko se je materi zagrozilo z zaporom, če bi se upirala varstvenooblastvenim odredbam, se je izvršila ta ločitev. Dekle je prišlo začasno v poselsko zavetišče na račun društva za otroško varstvo, odtod pa v službo. Za delo je zelo pridna, le lažnjiva je in vzlic vsem mazilom vedno ušiva, to pa oboje nič dobrega ne obeta. Stoji pod zaščitnim nadzorstvom. — 14letni navihani tatič in potepuh F. se je po prestani 3mesečni kazni oddal v uk k čevljarju; za obleko mu bo skrbelo društvo za otroško varstvo. Hkratu se mu je pa dal, ker je njegova stanovitnost še zelo dvomljiva, po občini ukaz v zmislu §-a 4 vlač. zak., da mora v odkazanem mu delu kakor

vajenec vztrajati. Ako bi ušel, zapade kazni in prisilni delavnici. O tem Damoklejevem meču se je fant natančno poučil. Morebiti mu pomaga. Seveda ga imam pod nadzorstvom. I. t. d., i. t. d.

Jemal sem pa mlade grešnike v svojo skrb, naj so že bili varovanci našega sodišča ali kakega drugega, ako so le bivali tukaj. Tuje pristojno sodišče sem le obvestil o svojih odredbah in prosil naknadne pritrditve. Ako je pa mladostnik po prestani kazni zopet odšel ali bil odpravljen v okoliš svojega pristojnega sodišča, sem seveda le-temu prepustil vse nadaljnje varstvene odrebe, vendar sem pa obveščajoč ga o kazenski stvari rad dostavil, kaj bi bilo po vtisku, ki ga je mladi človek napravil name, umestno, da se z njim ukrene.

* * *

Tako smo prišli do konca! Podal sem malo sliko o delovanju mladinskega sodnika, ni mi toliko do tega, da je popolna, kakor da je živa. Izrecno tudi odklanjam jamstvo za pravilnost vsega načina, kakor sem postopal. Ne poučiti, le zanimati sem hotel. Kajti zanimanja za to delo, ki je delo svoje vrste, niti v sodnih krogih ni posebno dosti. Narobe! Že najmlajši praktikant ve povedati z zaničljivim poudarkom, da delo mladinskega sodnika ni pravniško. In ima deloma prav. Pravniško res ni v tem zmislu, da bi jedro mu tičalo v skoraj abstraktnem tolmačenju, sukanju in raztezanju posamnih zakonitih določeb, v blestečih sodbah in sklepih in v zanimivi tekmi instanc. Delo mladinskega sodnika je manj papirnato, manj se pozna v spisih, tem bolj pa v življenskih posledicah. Če potemtakem ni čisto pravniško, je pa zato socialno. Oni, ki se jim važna zdi le pravniška stran sodnikovega dela, še niso pač preboleli veselja na tehniki pravne vede. Imponira jim še tehnična spretnost sama na sebi, virtuozičeta. Praktičnemu sodniku pa mora biti tehnika pravne vede le potrebno sredstvo za socialno delo. V tem zmislu se vrši že nekaj let preobrat v zakonodavstvu in pravosodju; sredi tega preobrata živimo, čas je, da se ga tudi zavedamo!

